

4. Przemoc wobec kobiet w Polsce na tle UE: badania Agencji Praw Podstawowych

Najnowszych danych empirycznych nt. przemocy wobec kobiet dostarcza Raport Agencji Praw Podstawowych UE (FRA)²². Przedstawiona analiza zasługuje na uwagę również z tego względu, że traktuje badany obszar odpowiednio szeroko (skupiając się nie tylko na przemocach fizycznej, ale także psychicznej i seksualnej) oraz ze względu na wysoki stopień jej poprawności metodologicznej²³, który nie zawsze cechuje raporty FRA. Dane zbierane były bezpośrednio od osób należących do grupy badawczej, nie zaś na przykład na podstawie statystyk policyjnych, co pozwala wnioskować o ich dużej wiarygodności. Co więcej, rezultaty te pozwalają odnieść skalę i specyfikę badanego zjawiska w Polsce do realiów pozostałych krajów UE, jako że we wszystkich państwach badano wspomnianą problematykę w oparciu o tę samą metodologię.

Najnowszych danych empirycznych nt. przemocy wobec kobiet dostarcza Raport Agencji Praw Podstawowych UE

Według Raportu, Polska na tle całej Unii Europejskiej odznacza się najniższym wskaźnikiem przemocy doświadczanej przez kobiety od obecnego lub byłego partnera. Najgorzej pod tym względem jest w Danii, Francji i Finlandii (por. Wykres 1). Wszystkie wykorzystane w tym badaniu parametry rozkładają się w podobny sposób: wyniki Francji i krajów skandynawskich są niepokojące. W przeciwieństwie do nich, Polska wypada bardzo dobrze. Wystarczy wspomnieć, że należy do państw o najniższym odsetku przypadków stosowania przemocy fizycznej lub seksualnej wobec kobiet (respondentkami badania są jedynie kobiety, które ukończyły 15 r. życia) (10%-19%). Jest również jedynym krajem z Europy Środkowo-Wschodniej w tej grupie (por. Mapa 1).

Według Raportu, Polska odznacza się najniższym w UE wskaźnikiem przemocy doświadczanej przez kobiety od obecnego lub byłego partnera

Polska charakteryzuje się najwyższym w Unii Europejskiej wskaźnikiem raportowalności przypadków przemocy policyjnej. Dane te stoją w sprzeczności z forsowaną często w mediach tezą, że na wyniki Raportu decydujący wpływ miały czynniki kulturowe, rozumiane przede wszystkim jako brak społecznego przyzwolenia na mówienie o sprawach intymnych²⁴. Gdyby istotnie tak było, liczba zgłoszeń aktów przemocy na policji byłaby wprost proporcjonalna do liczby samych aktów. Tymczasem sytuacja kształtuje się dokładnie odwrotnie: w krajach skandynawskich wyjątkowo wysoki odsetek deklaracji o doświadczeniu przemocy przez kobiety powyżej 15 r. życia (por. Tabela 1) łączy się z bardzo niską liczbą interwencji policyjnej (nie przekracza poziomu kilkunastu procent), zaś w Polsce przy najniższej wśród krajów UE deklarowanej liczbie aktów przemocy, prawie 30% badanych kobiet poświadczą taką interwencję, co w przypadku nie-partnerów stanowi najwyższy wskaźnik wśród krajów Unii Europejskiej (por. Wykres 2). Warto także zauważyć, że wśród państw o zbliżonej do Polski liczbie aktów przemocy, żadne nie przewyższa jej deklarowaną liczbą interwencji policyjnej.

Polska charakteryzuje się najwyższym w UE wskaźnikiem raportowalności przypadków przemocy policyjnej

Bardziej szczegółowe dane jedynie potwierdzają tę tendencję. W badaniu częstotliwości prześladowania kobiet powyżej 15 r. życia i w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających wywiad lepiej

²² European Union Agency for Fundamental Rights, „Violence against women: an EU-wide survey. Main results”, Luxembourg 2014.

²³ Badanie zostało przeprowadzone na licznej grupie 42 000 kobiet ze wszystkich 28 krajów członkowskich Unii Europejskiej, przy zapewnieniu im komfortu psychicznego poprzez izolację od partnerów.

²⁴ Por. np. P. Gawlik, 55 proc. molestowanych, wiele zgwałconych. Kobiety w UE cierpią od przemocy. Jak wypadła Polska?, http://wyborcza.pl/1,76842,15575146,55_proc__molestowanych__wiele_zgwalconych__Kobiety.html#ixzz2yxJWFJnK (odczyt: 29.04.2014).

od Polski wypadły jedynie Rumunia, Czechy i Litwa, przy czym w dwóch ostatnich państwach zebrano zbyt małą liczbę odpowiedzi, by móc tym danym nadać znaczenie statystyczne. Wysoki odsetek przypadków nękania (tzw. „stalkingu”) występuje natomiast w przywołanych już wcześniej Danii, Finlandii i Francji (por. Tabela 1). Polska charakteryzuje się także niewielką liczbą przypadków molestowania seksualnego kobiet powyżej 15. roku życia (jest ich prawie 3 razy mniej niż w Szwecji i Danii – por. Wykres 3) oraz w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających wywiad (prawie 2 razy mniej niż średnia europejska, co stanowi trzeci wynik w Unii, na równi ze Słowenią – por. Wykres 4).

Wśród państw o zbliżonej do Polski liczbie aktów przemocy, żadne nie przewyższa jej liczbą interwencji policji

Polska bardzo dobrze wypada również w świetle statystyk dotyczących przemocy wobec dziewczynek. Można powiedzieć, że na tle innych państw UE, w Polsce bicie dziewczynek jest rzadkością. Tylko 14% badanych kobiet stwierdziło, że doświadczyły w dzieciństwie przemocy fizycznej. Dla porównania, w Danii do podobnych przeżyć przyznała się co trzecia respondentka, a w Finlandii prawie połowa z nich. Lepszy wynik od Polski uzyskały jedynie Słowenia (8%) i Cypr (10%). Podobnie przedstawia się zestawienie łączne doświadczenia w dzieciństwie przemocy fizycznej lub seksualnej (por. Tabela 2).

Na tle innych państw UE, w Polsce bicie dziewczynek jest rzadkością

Dane dotyczące przemocy psychicznej wskazują, że w zdecydowanej większości polskich rodzin nie dochodzi do tego rodzaju aktów. Jedynie 5% badanych kobiet spotkało się w dzieciństwie z podobnymi zachowaniami ze strony jednego z członków rodziny. W pozostałych przypadkach mamy więc do czynienia z modelem rodziny zapewniającej komfort psychiczny, kluczowy dla stabilnego wzrostu jej członków (por. Wykres 5). Również wśród dorosłych Polek niewiele jest deklaracji dotyczących doświadczenia przemocy psychicznej ze strony obecnego lub byłego partnera. Tylko 4 kraje w Unii Europejskiej osiągnęły lepszy (niższy) poziom tego wskaźnika (por. Wykres 6).

Rezultaty analizy samych aktów przemocy mają swoje bezpośrednie przełożenie na stan psychiczny i samopoczucie kobiet. Z przeprowadzonego badania wynika, że Polki czują się bezpiecznie. Tylko 3% odczuwało często lęk przed staniem się ofiarą przemocy fizycznej lub seksualnej, a aż 86% nigdy się tego nie bało. Większość z nich (ponad 60%) nie unika określonych miejsc i sytuacji z powodu strachu przed staniem się ofiarą takich czynów. Najmniej bezpiecznie znów czują się mieszkanki Skandynawii: Finlandii, Szwecji i Danii – strach odczuwa mniej więcej co trzecia kobieta w tym kraju (por. Wykres 8). Równocześnie na uwagę zasługuje fakt, że badane Polki nie różnią się poziomem odczuwanego strachu w sytuacjach publicznych i prywatnych. Podobnie, jeśli chodzi o lęk przed atakiem ze strony osoby znajomej bądź nieznannej. Może to oznaczać, że kierują się przekonaniem o uniwersalnych zasadach etycznych, cechujących społeczeństwo jako takie. Dla porównania, w niektórych państwach (np. Danii, Szwecji czy Holandii) różnice te są znaczne. Ich obywatele ufają bardziej osobom już poznanym (por. Tabela 3).

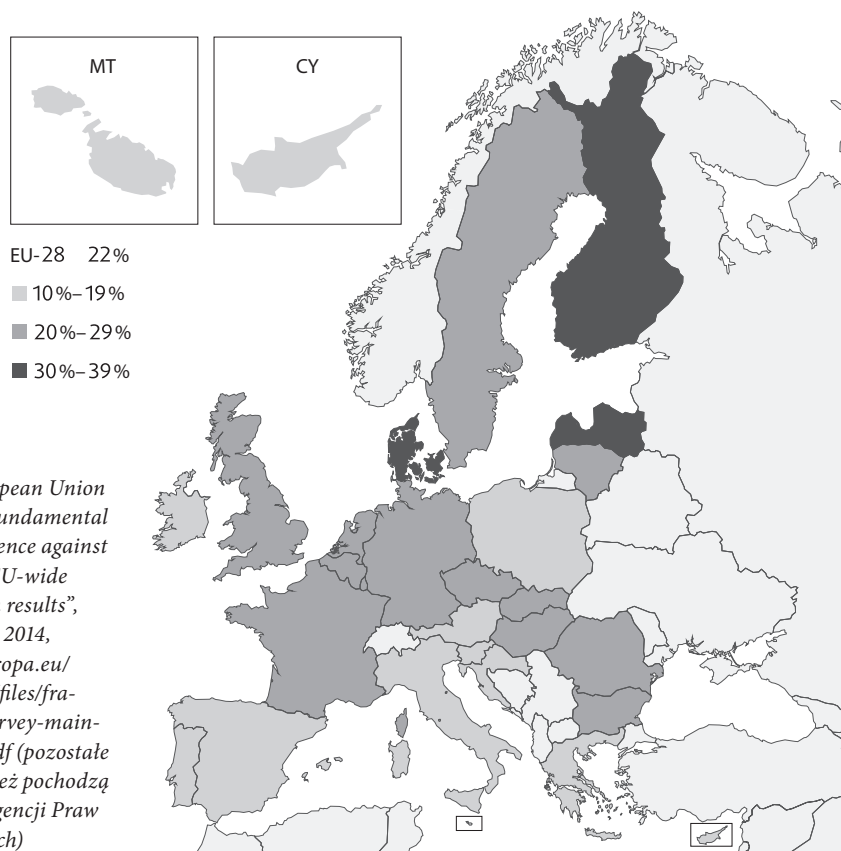
W zdecydowanej większości polskich rodzin nie dochodzi też do aktów przemocy psychicznej

Niewielka liczba deklarowanych przez kobiety aktów przemocy domowej znajduje swoje potwierdzenie w danych na temat ich wiedzy o podobnych zajściach. Estonia, Cypr i Czechy to razem z Polską kraje, w których najmniejszy odsetek badanych kobiet spotkał się z przypadkami przemocy domowej w środowisku pracy lub studiów. O podobnych zdarzeniach w kręgu znajomych/rodziny słyszała niespełna jedna trzecia Polek, podczas gdy w Finlandii i Francji przyznała się do tego ponad połowa respondentek (por. Wykres 9).

Polki czują się bezpiecznie

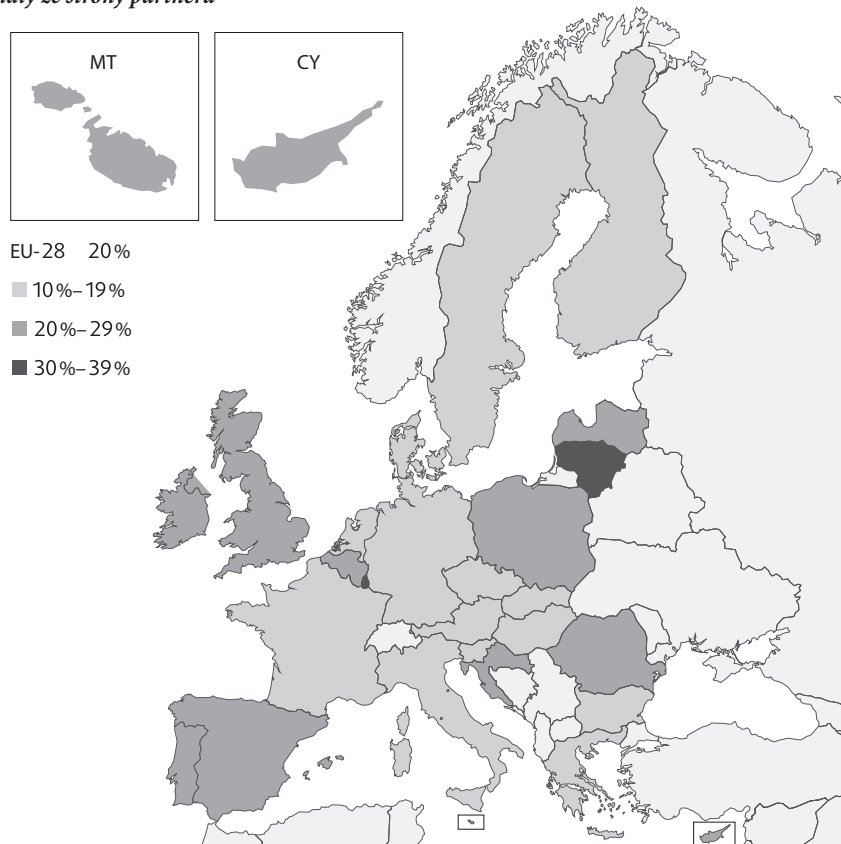
Mapka 1

Fizyczna i/lub seksualna przemoc partnera wobec kobiet

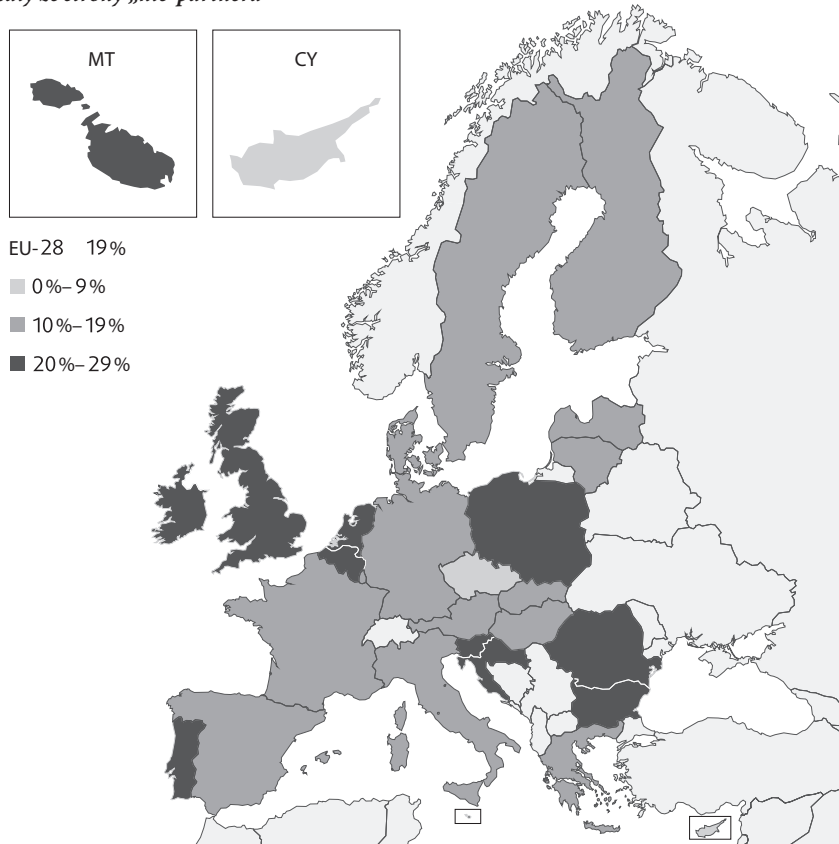
Mapka 2

Kobiety deklarujące, że policja powzięła informację o najpoważniejszych aktach fizycznej i/lub seksualnej przemocy, których doznały ze strony partnera

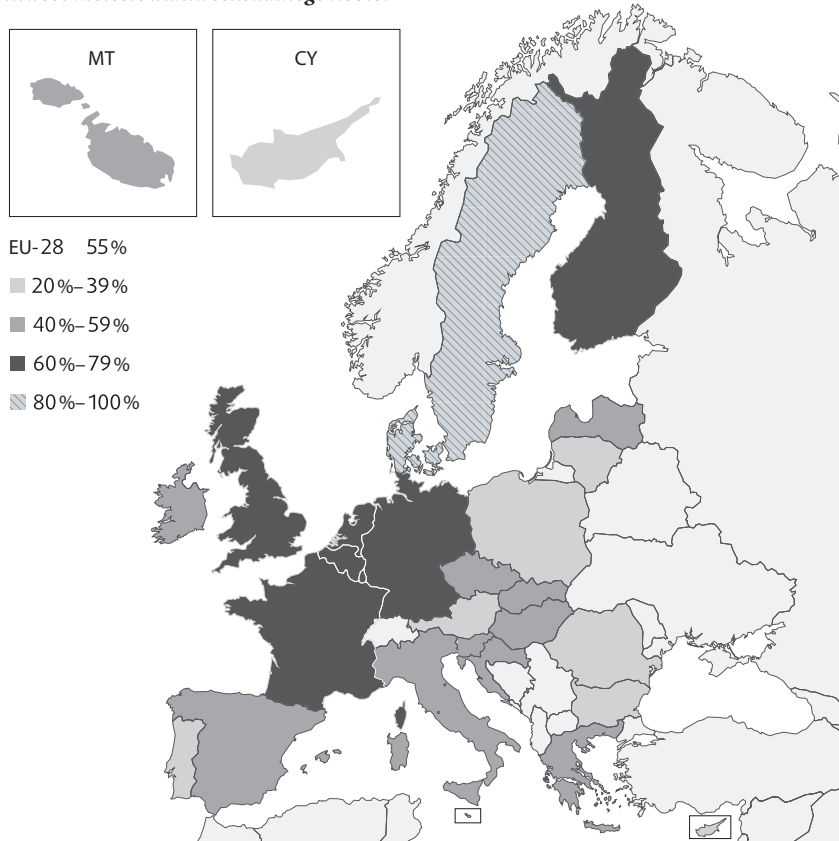
Mapka 3

Kobiety deklarujące, że policja powzięła informację o najpoważniejszych aktach fizycznej i/lub seksualnej przemocy, których doznały ze strony „nie-partnera”

Mapka 4

Tytuł: Częstotliwość molestowania seksualnego kobiet

Raport FRA próbował uwzględnić także poziom znajomości instytucji świadczących pomoc ofiarom przemocy wobec kobiet (por. Tabela 4). Te dane budzą jednak pewne wątpliwości. Wynika z nich, że ponad ¼ Polek nie słyszała o żadnej z trzech wymienionych w badaniu organizacji świadczących pomoc ofiarom przemocy w rodzinie. Warto jednak zauważyć, że wybór konkretnych instytucji został dokonany w sposób arbitralny. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że już w 2007 roku istniało w Polsce 2871 organizacji oferujących wsparcie dokładnie w tym zakresie²⁵. Dla porównania, na Malcie, znajdującej się pod względem tego wskaźnika wysoko w Raporcie

W 2007 roku istniało w Polsce 2871 organizacji oferujących wsparcie ofiarom przemocy

FRA, takich organizacji istnieje zaledwie kilka. Dane Komisji Spraw Społecznych Parlamentu Maltańskiego z czerwca 2012 r. wymieniają ich dokładnie dziewięć²⁶. Agencja Praw Podstawowych pytała się o znajomość organizacji, które w Polsce istotnie są jednymi z większych i dysponują sporymi środkami, jednakże

ich podejście do zjawiska przemocy jest mocno nacechowane ideologicznie. Wszystkie te organizacje (Feminoteka, Centrum Praw Kobiet, Niebieska Linia) utożsamiają się z konwencyjnym paradygmatem pojmowania przemocy, zabiegając o ratyfikację dokumentu Rady Europy. Na uwagę zasługuje fakt, że w Polsce, mającej jeden z najniższych poziomów przemocy w UE, duże organizacje, prezentujące swoiste podejście do przemocy jako zjawiska strukturalnego i uwarunkowanego płcią, pomimo dużego potencjału organizacyjnego (relatywnie nieporównanie większego niż inne organizacje), są znacznie słabiej znane w Polsce, niż podobne organizacje w innych krajach.

²⁵ Por. Instytut Psychologii Zdrowia PTP – Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia, „Organizacje i instytucje pomagające ofiarom przemocy w rodzinie w Polsce. Raport ogólnopolski za okres październik 2006 – grudzień 2007 z realizacji Projektu Niebieska Sieć, Sieć liderów lokalnych organizacji na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”.

²⁶ Por. Kumitat Permanentidwar l-affarijiet soċjali, il-vjolenza domestika. L-ghaxr rapport tal-11-il leġislatura.